МИХ. ГРУШЕВСЬКИЙ.

На українські теми.

Не пора.

На загальнім зібранню українського наукового товариства рішало ся питаннє про участь в недалекім черниговськім археольоґічнім зїздї. Члени зібрані в більшім числї ніж звичайно уважно вислухували арґументи за і против такої участи, важили історію сього питання і перспективи сеї участи, стараючи ся знайти відповідну позицію в данім моментї. Справа була не нова, мала за собою десятилїтню давність, піднята була в зовсїм відмінних обставинах українського житя; і тим труднїйше було рішити, яке становище зайняти супроти неї в відносинах зовсїм змінених, не вирікаючи ся сеї старої історії й не входячи в суперечність з завданнями й напрямами сучасного українського житя. І тому, хоч між членами панував настрій незвичайно одностайний і однодушний, — так не легко було взяти рішеннє в сїй справі, і так довго тягли ся наради. Українство в Росії за останнє десятилїтє, в яким розграла ся отся невеличка історія з питаннєм про участь українських учених в росийських археольоґічних зїздах, жило незвичайно скоро, й зробило велику дорогу від того українофильства, яке було майже без виїмків удїлом української суспільности, навіть виднїйших репрезентантів її, десять лїт тому назад, до сучасного українства. Тим з нас, хто сам переживав сю еволюцію, був її участником, або й свідком, а не прийшов на готове в останнї часи, не раз трудно заховати історичну перспективу в сїм скорім, раптовім походї і до того що так недавно було актуальним поставити ся тепер як до безповоротно перейденого й пережитого. Трудно часом уявити собі, що ті формули, заяви, погляди, які не дальше як яких небудь десять—пятнадцять лїт були не тільки актами певної горожанської відваги, але й звучали тодї як останнє слово національної тактики, як найвищий вираз зрозуміння потреб і завдань українського житя, нинї стали вже тільки історичними документами. Ми повинні їх шанувати,

Generated on 2015-07-19 07:04 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001505004
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

як вирази розуму, переконання чи доброї волї тих діячів. Повинні студіювати їх, щоб зрозуміти ту еволюцію національного житя, яка привела нас на дану позицію, і в світлї її уясняти собі завдання даного моменту. Але при всім поважанню до діяльности наших попередників мусимо не апотеозувати, не канонїзувати їх поглядів як національне евангеліє, не закаменївати на них, а дивити ся критично і не вяжучи ся ними, старати ся орієнтувати ся як найлїпше в нових змінених обставинах, новим розуміннєм завдань і потреб наших, яке дали нам останнї стадії нового житя.

І зібрані члени Наукового товариства довго і усильно важили свої гадки.

Коли дванадцять лїт тому, в 1896 р., на московськім археольоґічнім зїздї було рішено найблизший зїзд відбути знову в Київі, де відбув ся оден з найбільш удатних археольоґічних зїздів, в 1874 р., — у деяких українських патріотів київських зявила ся гадка використати сей зїзд в інтересах українських. В свіжій памяти їх було оживленнє українських інтересів, яке викликав був двадцять лїт перед тим той перший київський зїзд, жваві дебати по ріжним питанням історичного українського житя, які вели ся на нїм, і завзята полєміка що до будучности сього житя, яка звязала ся з ними і пішла гуляти по шпальтах тодїшньої преси. Тепер від нового зїзду сподївали ся, що він послужить ареною, де заявить своє істнованнє нова українська наука на українській мові, яка саме тодї, абсолютно заборонена в Росії, починала ставати на ноги в Галичинї. На київський зїзд мали бути запрошені, по традиції попереднього, учені з ріжних країв заграничної Словянщини; очевидно, при тім не було причин поминати й Галичини, а даючи право сим заграничним Словянам читати реферати й промовляти на їх мовах, не було рації позбавити сього права й заграничних галицьких учених. Отже, можна було сподївати ся, що серед тодїшнїх заборон і нагінок на українське слово в Росії, воно залунає нарештї під покровом сього археольоґічного конґресу, бодай в устах галицьких гостей, а в діскусіях над їх рефератами зможуть промовляти по українськи й свої, домородні Українцї. (На те щоб у когось з них стало горожанської відваги виступити

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-19 07:10 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001505004
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

з українським рефератом, не покладано ніяких надій!). Так українське слово в науковім уживанню здобуде собі признаннє бодай в такім одиночнім випадку, й сотворить ся певний прецедент на будуще. А при тім Українці зістануть ся „въ сторонѣ“: се мовляв не ми, а Галичане, „не умѣющіе по русски“, і допущені „въ снисхожденіе“ до читання рефератів на їх діалєкті, — Українці-ж, чи ліпше сказати „Малороссы изъ Россіи“, розумієть ся, обійдуть ся прегарно і росийською мовою.

Був то, як бачимо, досить скромний замисел — оден з тих скромних плянів, якими десятолітя цілі пробувано знайти якийсь обхід, якийсь перелаз коло того страшного барєру, яким заліг, як незрушима ґранітова скала, на дорозі українського житя страшний закон 1876 року, або бодай звернути увагу правительственних кругів на сю соромно вопіющу справу, якою була заборона українського слова. Але при тім перше діло — зробити се „без ґвалту і крику“, „не наражуючи ся“, ніким і нічим не рискуючи. Бо рискувати й не було кому, і про якусь серіознійшу, яскравійшу маніфестацію не було що й думати, поки ті свідомійші українські одиниці, розкидані по широких просторах української землї, головну мудрість свою покладали в тім щоб бути „тише воды ниже травы“, пильно оминаючи не тільки конфлікту, але й просто неприємного вражіня в офіціальних сферах від свого істнования.

Ті сумні, сірі роки українського чевріння повні ріжними скромними замислами, на тлї яких сподіваннє українських рефератів на київськім археольоґічнім зїздї було замислом дуже і дуже серіозним. Ріжні подання ся (одиночні!) на царське імя в справі знесення заборони 1876 р.; мрії про те, як би добре було б, щоб цїсар австрийський дав орден якомусь українському письменникови з Росії в признанню його літературної роботи на „несуществующемъ языкѣ“ і в „несуществующей литературѣ“; і всякі такі инші „невредні“ мрії й пляни, обраховані на те, що нуж може хитро мудро, невеликим коштом, нерискуючи ніким і нічим, удасть ся „зробити вражіннє“ і посунути ся хоч на кришечку наперед, уколупнути хоч щось з ґраніту „абсолютної заборони“.

В Київі є цікава, мало кому знана памятка від тих часів політики „невредних маніфестацій“ для осолоди українського серця без ображення начальства. Се ґрупа улиць: Тарасов-

Generated on 2015-07-19 07:04 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001505004
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

ська, Паньківська і Никольсько-Ботанічна, в сусідстві університету: вони названі в честь славної української трійці — Тараса Шевченка, Панька Куліша і Миколи Костромарова, але як бачимо, таким прикровенним способом, що тільки втаємничені могли знати, що сї назви означають. Колись нова чи відновлена „Київська Старовина“ (який жаль, що її нема!) оповістить вдячному потомству ймення творців сеї „невредної“ української маніфестації й пояснить, чому вони вибрали таке прикровенне найменованнє: чи не могли перевести в діло виразнійших назв, чи яко синове віку свого самі настрашили ся свого дерзновения і за ліпше прийняли не дражнити гусей та вибрати таку прикровенну маніфестацію. Але ціль свою вони безперечно осягнули: поколїння „свідомих Українців“, ходячи сими вулицями, підморгували собі з видом хитрих авґурів і почували тихе вдоволеннє, що мають свої національні улиці, прозвані йменнями найвизначнійших репрезентантів українства, а начальство „снисходило“ — мовляв „пусть воображають“, і не боронило. Кому, справді, се шкодило? Українці „воображають“, що ходять Шевченківською улицею, а прихильники проф. Флорінского (коли таки єсть), ходячи Тимофієвською, можуть уявляти собі, що ся улиця названа сим іменем в сподіванню великих заслуг, які сей муж положить для спасення України від українства.

Але українські почутя тих часів вдоволяли ся вповні й такими прикровенними маніфестаціями — головно аби вони обходили ся без риску!..

Колись ся скромність і ся прикровенність старого українства, його манія „удавати, що нас нема“, буде здавати ся смішною, але нам... Чи ми вже так далеко зайшли в серіознім трактованню українства, в готовости йти з ним небоязно і відкрито, що нам теж можна посміяти ся над „скромністю“ тих старих Українців?

„Надъ кѣмъ смѣетесь, надъ собою смѣетесь?“

Так, сміяти ся ще не час, і я пригадую се тільки на те, щоб в відповідній перспективі поглянути на справу допущення української мови на археольоґічних зїздах. На той час се була справа не маловажна.

Археольоґічна маніфестація, задумана на 1899 рік не удалась.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-19 07:05 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001505004
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Коли заграничні українські учені захотіли собі вияснити наперед, чи буде українська мова допущена (бо її в правилах зїзду замовчано), сю справу підхопила чорносотенна преса российська й добила ся того, що адміністрація не дозволила читання рефератів в публичних засіданнях[1]). Заграничні українські учені супроти того участи не взяли, Українці ж з Росії спокійно, без протесту провели зїзд, ставши на тій позиції, що се діло не їх, а галицьких учених. І даючи відповіди на чорносотенну полєміку против українства, яка розвинула ся з сього приводу, вони теж не сходили з тоїж позиції, що домаганнє української мови було викликане причинами практичними — тому, що галицькі учені не могли читати рефератів по российськи. Тим, розумієть ся, підірвано принціпіальне значіннє самого домагання, не кажучи вже, що й „заграничних учених“ поставлено в досить ніякове становище, бо декотрі з них могли б предложити реферати й по российськи; мотив треба було виставити инший, який і справді був в дійсности: там де допускають ся всї словянські мови, Українці не могли помирити ся з поминеннєм мови української, незалежно від того, чи вони вміли по российськи чи ні, — так само Українці загранишні як і российські. Але на таке становище стати не рискнули, і тим самим обезцінили справу.

Були одначе глубокі дипльомати — не тільки з Українців, а і з „сочувствующих Росиян“, які вважали, що заграничні учені непотрібно підняли всю сю історі про українську мову. Треба було їхати й іти на катедру не питаючи ся — „ачей же за поли не стягнули б катедри“. Погляди глубоко характеристичні, і може дійсно не позбавлені реального змісту: може б і справді, як би заграничні учені непорушували сеї справи наперед, а київські охранителї теж не подумали, що вони їдуть з українськими рефератами, то й удало ся б прочитати якісь реферати по українськи, і принаймні першого докладчика з українським рефератом за поли б не зтягнули. Але львівські учені не хотіли проробити сеї комедії для утїхи київських чорносотенців і київських земляків, і справа не удала ся.

---

[1]) Підчас друковання сеї книжки, в час. „Рада“ ч. 134 і 135 зявила ся статя, де дуже докладно оповіджена ся історія („Російські археологічні зїзди й українські учені“); там охочі знайдуть подробиці, в які тут не мав я заміру входити.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-19 07:04 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001505004
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

На два дальші зїзди заграничних Українців, чи ліпше сказати — їх наукову репрезентацію, Наукове товариство ім. Шевченка — не прошено. З сього приводу на катеринославськім зїздї 1905 р. Українці-члени зїзду заявили вже протест і відсунули ся від участи. Але се все таки робило ся в імя заграничних Українців, і з Українців російських з українським рефератом ніхто не виступив і тодї. Тільки під новий археольоґічний зїзд, весною 1907 р. зявила ся перша українська наукова орґанїзація в Росії, „Українське наукове товариство в Київі“, що поставило своїм завданнєм ввести в наукове уживаннє українську мову. Тому львівське Наукове товариство, одержавши запрошеннє минулого року на чернигівський зїзд, висловило московському археольоґічному товариству (що займало ся орґанїзацією зїзду) своє бажаннє, аби до участи в чернигівськім зїздї було запрошено і новозасноване київське наукове товариство. Таким чином українська мова мала стати атрібутом не тільки заграничних, але й свійських Українців. Се очевидно було неприємною несподїванкою для московських орґанїзаторів зїзду; львівське товариство на свій дуже ґречний і прихильний лист дістало дуже кислу відповідь, де його остерігали чогось від „обсужденія политическихъ вопросовъ“, а київське товариство вважали можливим запросити тільки як будуть „собраны свѣдѣнія объ его правоспособности къ работѣ по археологическимъ вопросамъ“. Кінець кінцем київське товариство таки запрошено, але після досить неприємних і довгих переписок і розговорів на тему „на що і по що“. В науковім товаристві львівськім сї відносини викликали дуже неприємне вражіннє і кінець кінцем рішено не відсувати ся від участи в зїздї тільки в такім разї, коли візьме участь в зїздї товариство київське. Членам київського наукового товариства таким чином приходило ся рішати справу і за себе і за своїх заграничних земляків.

З докладів вияснило ся, що в принціпіальнім допущенню української мови на зїздї, розумієть ся, тепер уже нема сумніву. Але сформованнє осібної секції українських старинностей, де наміряли ся зґрупувати свої реферати українські учені на випадок своєї участи, — проєктоване чернигівськими делеґатами московському орґанїзаційному комітетови вже давнїйше і відкинене ним (чи відіслане до ради будучого зїзду)— стрічаєть ся з сильною опозицією керманичів зїзду, і вони її

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-19 07:04 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001505004
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

допустити не хочуть. І взагалї в сих кругах видно сильну неприязнь і підозріливість до „всякого українофильства“. Так що нема надій, щоб участь українських учених з українськими рефератами обійшла ся „без інцидентів“, і члени мусять зостановити ся вперед, що робити на випадок якогось такого інциденту.

Члени, вислухавши сих докладів, рішили, що нема потреби брати участь в зїздї, раз їх участь окружаєть ся такою неприязною підозріливістю. Зносити якісь інциденти від чорносотенно настроєних участників чи керманичів зїзду задля того тільки, аби на зїздї були українські реферати, нема інтересу тепер, коли українське слово виборало вже собі право горожанства в культурнім і публичнім уживанню. А являти ся на зїзд з тим тільки, аби при першім інциденті заложити протест і демонстративно покинути зїзд — також не варто заходу. В теперішнім часї, коли Українцї мають спромогу орґанїзувати наукову роботу у себе дома, в своїх власних товариствах і виданнях, вони далеко меньше потрібують чернигівського зїзду, ніж зїзд їх, і раз їх туди так знехоча просять, то вони дуже легко можуть увільнити аранжерів зїзду від своєї немилої присутности.

Я думаю, що се зовсїм добре рішеннє і вповнї справедливий погляд. Коли б аранжери чернигівського зїзду були прихильно настроєні для української науки, бажали щиро участи українських учених в зїздї, який уже самим місцем своїм призначений був для розяснення ріжних питань, звязаних з минувшиною України й українського народу, — розумієть ся їм не було б причини відтягати ся. Зґруповавши українські реферати в українській секції, вони могли б спокійно зайняти ся обсудженнєм ріжних наукових питань з участю сторонніх учених, якіб схотїли приступити до сеї секції і тим самим були б приготовані і на українські реферати і українські дебати з приводу них, і добровільно приставши до сеї секції, певно б і на гадцї не мали вдавати ся в „недоумінні питання“ — „къ чему“... Але раз такого настрою нема, раз від самої присутности українських учених боять ся „какого нибудь украинофильства“, то нема чого й тиснути ся туди. Від 1899 року і по нинїшній день обставини зміни-

Generated on 2015-07-19 07:04 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001505004
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

ли ся. Тоді могло вважати ся цінним заманіфестованнє української мови в науковім, публичнім ужитку. Тепер се вже пройдена точка в нашій національній еволюції, й за для самого факту, що українські реферати на зїзді будуть, не варто пхати ся між людей які „не розумітимуть по українськи“ не варто виставляти своїх учених на можливі „інциденти“, рахувати ся з перспективою, що ворогам українського імени схочеть ся зробити зїзд ареною чорносотенних турнірів, а українським ученим прийдеть ся брати в них участь, або демонстративно покидати зїзд. Коли в 1903 р. при відкритю памятника Котляревському в Полтаві українські делеґації, не допущені до голосу з українськими привітами, демонстративно покидали святочне зібраннє, віддаючи порожні політурки або дручи свої привітні листи — се в тодішній важкій тиші могло вважати ся користним інцидентом, пригадуючи суспільности ганебні заборони українського слова. Тепер, коли спеціальні заборони з українського слова зняті, і йому приходить ся терпіти не від букви закону, а від „умоначертанія прежнихъ временъ“ ріжних помпадурів з їх безконечними правами „усмотрѣнія“ — яке значіннє може мати факт, що на ареольоґічнім конґресї, урядженім московським археольоґічним товариством, були читані реферати на українській мові, або не були читані з причини якої небудь заковики, або що українські учені були змушені покинути зїзд з причини виходок яких небудь зїздових чорносотенців? Нам важно розширяти сферу практичного уживання української мови, але яке практичне значіннє може мати факт, що на російськім конґресї, урядженім на Україні, були читані українські реферати? А коли б прийшло ся протестувати і демонстративно покидати зїзд з причини інцидентів від яких небудь офіціяльних „хазяїв“ зїзду, чи се могло б зробити якесь пожадане для нас враженнє в теперішній Росії, по тім всім що вона наслухала ся і надивила ся за останні роки? Що для неї українофобські вибрики яких небудь Флорінских чи Кулаковских, коли у себе в „парляменті“ що дня вона мусить слухати „до безчувствія“ власних Пуришкевичів? Який інтерес може для неї мати скандал, вчинений якимсь українським делеґатам в часах коли все житє стало одним неймовірним, безконечним скандалом... Коли одним махом пера закрито цілу сїть українських просвітних товариств на Поділю, коли з рідного міста Котляревського видво-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-19 07:04 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001505004
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

рено українську пресу — чи зробило се яке небудь вражіннє? Ні, не час на такі марні протести і демонстрації...

Я думаю, в теперішніх обставинах українська суспільність Росії (її свідомо національну часть я розумію) повинна держати ся тактики Поляків в тих недавніх часах, коли їх, не заборонивши польського слова, відтиснули з тим польським словом від усіх публичних, офіціальних сфер житя, скільки тільки могли сягнути заборонні засоби держави. Вони не тратили багато енерґії на протести і демонстрації, не пхали ся, не напрохували ся з своєю участю в російські наукові чи иньші сфери, але всі сили свої покладали на те, щоб поруч казьонного обрусительного житя, яке накидала їм державна машина, розвинути своє неофіціальне польське житє й обслужувати ним як найповнійше культурні потреби своєї суспільности; щоб у сім своїм національнім культурнім житю сконцентрувати всі свої культурні сили — і як найменьше дати з них для зміцнення тої обрусительної культури, якою хотіла держава задавити й обезцінити їх національну культуру. Вони радо приймали старання своїх людей — проходити на ріжні офіціальні урядові становища чи в управі краю, чи в його просвітних і культурних інституціях, але вони ставили сим людям жаданнє, щоб вони не запродавали ся за сї посади, не переставали бути діяльними членами своєї суспільности на сих позиціях, і свої свобідні сили уживали не на зміцненнє обрусительної системи, а для розвою суспільних і культурних сил польських. Професори Поляки не старали ся перейти російських в заповнюванню російських видавництв своїми працями, не старали ся блиснути на загальноросийських зїздах, а віддавали свою працю місцевим польським культурним і науковим підприємствам, далеко скромнійшим, але своїм, призначеним для свого, обділеного казьонним режімом громадянства. І громадянство се міцно тримало ся принціпу „ліпше своє латане, як чуже хапане“, і з усеї сили старало ся підтримати свої видавництва, свої культурні інституції й підприємства, хоч як скромно або й убого вони виглядали в порівнянню з тодішнім розцвітом офіціальної й неофіціальної російськоїкультури.

В тім напрямі треба й нам попрацювати довго й твердо, перше ніж маніфестувати ся своєю культурою, своєю наукою перед чужими.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-19 07:04 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001505004
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Бо зроблено в сім напрямі у нас дуже мало.

В 1899 р. українські учені хотіли демонструвати перед офіціальною й неофіціальною Росією галицьких учених, які позбавлені можности присвоїти собі культурну росийську мову, мусіли, бідні, на своїм „жарґоні“ наукові штуки показувать; саміж росийські Малороси скромно стали „къ сторонкѣ“, яко люде за ласкою божою й милостю начальства обдаровані мовою „общерусскою“ і тому до української непричастні. І була се іронія гірка — якої, на щастє в своїм українофобськім запалї не оцінили наші вороги.

На сьогорішній чернигівський зїзд виберали ся вже не тільки заграничні, а й українські учені з Росії. Але хто? Знов невеличка купка „українських фанатиків“, які хотіли читати реферати по українськи, коли тим часом поруч них далеко більше число благорозумних Українців, і то не якихось перевертнів, а самих „поштенних“, патентованих — читали б свої реферати по росийськи. І що б було се — чи маніфестація українських національних сил, чи українського національного безсильства?

Треба зібрати наперед до купи розсипану храміну українського суспільства, поучити її обовязку перед своїм народом, дісціплінувати національно, моральним впливом змусити її приложити свою працю до культурного і політичного подвигнення свого народу. З сього погляду українська суспільність в Росії стоїть дуже гірко. У нас так поблажливо дивлять ся на національний обсентеізм, на те, що люде поставлені в найліпші обставини для культурної, спеціально-наукової роботи, нічого не роблять для свого народу, для його культури. Так вдячно приймають ся плятонічні симпатії і так легко пробачаєть ся за них повна байдужність до найживійших потреб національного житя. Помилуйте, як же сим всім ректорам, професорам, академікам і хто вони ще там — почтенним довірєм і милостями начальства, закопувати свої таланти в якусь українську науку чи літературу, котрої ніхто і в руки не бере, коли перед ними стелеть ся дорога до найповажнійших росийських видань?.. Чогось такого не можна від них ждати — досить уже і співчутя! І приймаєть ся вдячно, з чолобитєм співчутя сих великих і малих Тетерваковських, що дуже „спочувають“ Україні, тільки „за недосужностию по должности і за другими клопатами, ніколи не мають часу для неї чогось

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-19 07:05 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001505004
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

доброго зробити. І розрішаєть ся їм далї робота на користь тогож обрусенія, що й так нас уже по саме горло заливає.

А при українстві зістаєть ся менша братія, обділена „вниманіемъ начальства“, і самі вельможні земляки задають тон погірдливому трактовання сього „українського націоналїзму“ як чогось третєсортного.

Се болюча тема, яку я вже порушав[1]), і тепер не буду над нею розводитись. Скажу тільки коротко, держачи ся поставленої теми: Доки ми не зґрупуємо на національній роботї — чи то науковій, чи то культурній, чи то суспільно-полїтичній, чи то економічній — наших національних сил, доки українство на Українї буде партикулярною роботою дрібних свідомих ґрупок, доти нема чого пориватись нам до манїфестацій і демонстрацій — щоб не манїфестувати свого національного безсильства.

Розвинемо насамперед почутє поважання перед національним обовязком і перед національною культурою серед самого українського суспільства, щоб потім жадати такого поважання від чужих. Сотворім перше справжнї національні сили у себе і тодї демонструймо їх urbi et orbi. Бо — памятаймо — ми репрезентуємо великий народ, і повинні репрезентувати його гідно, достойно!

---

[1]) Л.-Н. Вістник 1907 за май („Гріхи наші“).

Generated on 2015-07-19 07:05 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001505004
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN